

Muzikaal erfgoed

Wat is het en wat moeten we ermee?

Ellen Kempers

Erfgoed en de belangstelling voor erfgoed is geen nieuw fenomeen. Wel is het begrip onderhevig aan allerlei betekenisveranderingen. Door acties en initiatieven van UNESCO is cultureel erfgoed ook op de politieke agenda terechtgekomen. Landen die zich achter de conventies van UNESCO scharen, hebben min of meer de plicht op zich genomen zorg te dragen voor hun culturele erfgoed.

Inmiddels wordt het begrip erfgoed toegepast op zeer uiteenlopende terreinen zoals migrantenerfgoed, immaterieel erfgoed, mobiel erfgoed, computereerfgoed, Nieuw Erfgoed, enzovoorts. In Nederland heeft de omgang met erfgoed inmiddels geleid tot een Nationale Canon en een toekomstig Nationaal Historisch Museum. In deze ideële constructies komt muziek echter nauwelijks ter sprake. Het feit dat muziek niet vertegenwoordigd is in de Nederlandse Nationale Canon was voor de *Nederlandse Programma Stichting (NPS)* een reden om een speciale klassieke muziekcanon tot stand te brengen (www.kunstbus.nl/cultuur/canon.html -> Canon Nederlandse Klassieke Muziek).

Toch kunnen we desondanks vaststellen dat muziek in het nieuwe bewustzijn van cultureel erfgoed als bron voor nationale trots nauwelijks een rol speelt. Het feit dat er - afgezien van de zogenaamde *polyfonisten* - nauwelijks componisten uit de Lage Landen tot grote *merknamen* zijn uitgegroeid, zoals bijvoorbeeld Beethoven en Schubert in de *Duitse Landen*, kan deze negatie verklaren.

Positie van het muzikaal erfgoed

Door het ontbreken van internationaal erkende componisten, die geboren en getogen zijn in de Lage Landen, is überhaupt de infrastructuur op muziekgebied in de Lage Landen veel minder ontwikkeld dan in de ons omringende, grote muziekl landen zoals Duitsland, Oostenrijk en Engeland. Grote prestigieuze muziekonderzoeksinstituten, die *voedsel* leveren aan een *muziekerfgoedbewustzijn*, ontbreken in de Lage Landen. Op het gebied van muzikaal erfgoed voor andere genres dan de klassieke muziek (pop, jazz, folk, wereldmuziek) is er zelfs nauwelijks sprake van een erfgoedbewustzijn.

Het ontbreken van publieke boegbeelden in de muziek betekent echter niet dat daarmee het muziekleven in de Lage Landen, in verleden en heden, niet de moeite waard zou zijn. In tegendeel, diverse festivals en evenementen in de Lage Landen zijn internationaal befaamd. Verschillende vernieuwende muziekstromingen (bijvoorbeeld de oude muziekbeweging, maar ook interculturele bewegingen op het gebied van de lichte muziek en initiatieven op het vlak van de nieuwe muziek via instellingen als Gaudeamus) hebben hun

wortels in de Lage Landen.

Ook musicologen hebben in Nederland en Vlaanderen hun eigen prestigieuze, wetenschappelijk verantwoorde muziekreeksen tot stand weten te brengen. In deze uitgaven streefde (streeft) men naar behoud door de muziek *levend* te houden, dat wil zeggen uitvoerbaar te maken door muziek opnieuw uit te geven in een *leesbaar* notenschrift zonder schrijf- of drukfouten. De achterliggende gedachte bij de negentiende eeuwse monumentale muziekuitgaven is dat muziekbronnen niet absoluut zijn, want de muziek van Bach blijft gewoon klinken, ook als zijn handschriften door brand verloren zouden gaan.

Daarin verschilt het *muziekerfgoedobject* van veel andere erfgoedobjecten. Schilderijen bijvoorbeeld die door brand worden verwoest, zijn we wel voor eeuwig kwijt. Daarentegen zijn er ook muziekpraktijken verloren gegaan, omdat ze niet gedocumenteerd waren. Liedereren bijvoorbeeld waarvan teksten in gedrukte vorm zijn overgeleverd, maar waarbij de muziek oraal werd overgedragen, zijn feitelijk ook verloren gegaan, omdat de orale cultuur verloren is gegaan. Hetzelfde kan gebeuren met de hedendaagse, lichte muziekculturen die ook nauwelijks sporen achterlaten in de vorm van fysieke, bewaarbare bronnen.

Belang van muziekbronnen

In de loop van de twintigste eeuw is men anders gaan denken over het belang van bronnen. Musici en onderzoekers willen steeds vaker toegang tot de bronnen zelf, al dan niet in digitale vorm. Moderne muziekedities zijn voor musici niet langer de enig zaligmakende middelen voor hun muziekpraktijk. Overigens wil men niet alleen goed geconserveerde autografen (authentieke handschriften van componisten) inzien, men wil ook oude muziekopnamen beluisteren en oude recensies nalezen die in eeuwenoude kranten en muziektijdschriften zijn gepubliceerd.

Het bronnenconcept dient verruimd te worden.

Muziekuitvoeringen die vastgelegd zijn op magneetband, LP, CD, DVD, enzovoorts moeten tot het bronnendomein worden toegelaten, evenals (oude) muziekinstrumenten die musici en onderzoekers tot bepaalde interpretaties en inzichten kunnen inspireren. Ook documentatie en iconografie rondom concer-

home

Zoeken in:

- Archieven
- Archievenoverzicht
- Correspondentie en muziekhandschriften
- Catalogus Bibliotheek
- Databanken en tijdschriften

Zoeken in de website

zoeken

Nederlands Muziek Instituut

Het Nederlands Muziek Instituut (NMI) is het sectorinstituut voor het (Nederlandse) muzikerfgoed.

Het NMI verzamelen, bewaart muzikerfgoed en stelt dit beschikbaar voor onderzoek, onderwijs en muziekbeoefening, zowel voor professionals als voor amateurs. De collecties beogen een bron van inspiratie te zijn voor het muziekleven in brede zin.

Onder het bronnenmateriaal, van voornamelijk klassieke muziek, bevinden zich talloze oude drukken van muziektraktaten en muziekuitgaven (1500-1800). Duizenden muziekhandschriften en brieven zijn te vinden in de muziekarchieven: muzikale nalatenschappen van Nederlandse componisten, uitvoerend musici, muzikinstellingen en muziekverenigingen uit de periode 1850 tot heden. Historische programma's, knipsels enzoverder, bevinden zich in de documentatiecollectie.

Het NMI is als inwonend instituut gevestigd in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag.

Openingstijden

Dinsdag t/m vrijdag van 10.00-17.00 uur (maandag gesloten).

Het NMI is gesloten op:

- vrijdag 10 april 2009 (Goede Vrijdag)
- vrijdag 1 mei 2009
- vrijdag 22 mei 2009

Nieuws

Lunchpauzeconcert dinsdag 14 april

Het laatste lunchpauzeconcert in een serie van zes.

CD Sergei Bortkiewicz

Twee pianoconcerten van Sergei Bortkiewicz beleven hun wereldpremières in een CD-uitgave van het NMI. Nu verkrijgbaar in de winkel.

Nieuwe uitgaven Julius Röntgen

Liederencycli *Galgenlieder* en *Palmström* na tachtig jaar eindelijk uitgegeven.

Nieuwsbrief

Meldt u aan voor de nieuwsbrief per e-mail.

ten en festivals uit het heden en verleden kunnen als bronnen van belang zijn in het proces van onderzoek, inspiratie, uitvoering en beleving. Vrij nieuw is de opvatting dat ook archivalia van migrantenmuziekculturen tot het domein van het nationale/regionale muzikale erfgoed zouden moeten worden gerekend.

Muzikerfgoed kan ook voor het cultuur- en muziekonderwijs op scholen van betekenis zijn. Muziek speelt namelijk een grote rol in de belevingswereld van kinderen en volwassenen. Door het erfgoed in hun context te bewaren en te documenteren kunnen leerlingen verbanden leggen met muziekpraktijken en muziekvoorkeuren van vorige generaties. Zo hebben populaire liedjes en melodieën vaak meerdere levens. Dankzij de Nederlandse liederenbank (www.liederenbank.nl) kan iedereen zoeken naar de oorsprong van een bepaald lied. Inmiddels worden in deze databank al meer dan 125.000 Nederlandse liederen ontsloten, van de Middeleeuwen tot de twintigste eeuw.

Discussiedag Muzikaal erfgoed

Afbakening van het begrip muzikaal erfgoed is noodzakelijk. Ook moeten er criteria worden opgesteld om te kunnen bepa-

len wat de moeite waard is om te worden bewaard. Welke objecten zijn relevant voor een goede kennis van en over het muzikale erfgoed van een land/regio en het muzikale leven aldaar door de eeuwen heen? In september 2008 stonden deze vragen centraal tijdens de discussiedag *Muzikaal erfgoed* georganiseerd door het *Nederlands Muziek Instituut* (Den Haag) en *Resonant* (Leuven). *Resonant* is het centrum voor Vlaams muzikaal erfgoed en initiatiefnemer van een handboek *Muzikaal erfgoed* (verschijnt in najaar 2009). In dit boek zullen allerlei aspecten van muzikaal erfgoed worden beschreven zoals vindplaatsen, bronnen, soorten muzikaal erfgoed (zowel materieel - archieven, bladmuziek, muziekinstrumenten, muziekopnamen, e-depots - als immaterieel zoals uitvoeringspraktijken). Op 6 april was er in Antwerpen een vervolgbijeenkomst gepland met presentaties op het gebied van muzikaal erfgoed.

Ellen Kempers is bibliothecaris bij het Nederlands Muziekinstituut (www.nederlandsmuziekinstituut.nl).